

Mission Teacher
Мисия учител

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА УМЕНИЯТА ЗА САМООЦЕНКА В ОБУЧЕНИЕТО ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК КАТО ЧУЖД

Ирена Пенчева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. В изложението се разглежда важноста на самооценката при формирането на самоличността на човек, както и ролята на самооценяването в обучението на учениците. Посочени са възможности за развитие на уменията за самооценка на постиженията по английски език като чужд в четвърти клас въз основа на анализ на структурата на използвания в практиката учебен комплекс “Blue skies for Bulgaria for the 4th grade” и чрез конкретни примери от учебното му съдържание. Предложените техники са част от експериментален модел, чиято ефективност ще бъде изпробвана през учебната 2018/2019 година с ученици, изучаващи английски език като чужд в четвърти клас.

Ключови думи: самооценка; значението на самооценката; ролята на самооценката при ученето на учениците; самооценка на уменията за EFL

Съвременните тенденции в преподаването и ученето извеждат на преден план формирането на умения, а не усвояването на голям обем от учебен материал. Акцент се поставя и върху общуването и взаимодействието – както между учениците, така и между ученика и учителя. Тези тенденции предполагат промяна в процедурата за оценяване на постиженията. Фокусът се измества от оценяването на крайния резултат към оценяването на процеса на обучение и цялостното развитие на учениците.

Препоръката на Емилия Василева е „системата за контрол и оценка на знанията... да разширява сферата и съдържанието на своето влияние – от чисто констатирано към формиращо“ (Vasileva, 2004: 172). Тази препоръка кореспондира с тезата на Джеймс Макмилън и Джесика Хърн, че дейности, насочени към формиращо оценяване, допринасят за повишаването на мотивацията и успеваемостта на учениците. Нещо повече: умението за самооценка е ценно за ефективната формираща оценка и е задължително условие за ефективно учене (McMillan & Hearn, 2008).

За важноста на самооценката свидетелстват много учени. Според руския философ А. Г. Спиркин „човекът като личност е самооценяващо се същество.

Без самооценка е трудно, даже невъзможно, да се самоопределиш в живота“ (Spirkin, 1972: 149). Самооценката е определена от Николов, Александрова и Кръстев като „важен психологически източник за самоусъвършенстване и саморазвитие“ (Nikolov et. al., 1993: 66). Важността на самооценката изтъква и психотерапевтът Натаниел Бранден, като посочва, че „никоя ценностна оценка не е по-важна за човека – никой фактор не е по-решаващ в неговото психологическо развитие и мотивация – отколкото преценката, която той си дава за себе си“ (Branden, 2001: 109). Познавайки се на редица автори – A. Galbraith, J. D. Wiggings, A. E. Woolfolk, T. Grantham, D. Y. Ford, H. Pullman, J. Allik, Тодор Шопов и Екатерина Софрониева дефинират позицията, че самооценката влияе върху социалното и персоналното развитие на индивида, направлява човешкото поведение, определя мотивацията и способността на индивида да постига целите си и да се справя с трудностите в живота (Shopov & Sofronieva, 2018: 66).

Ролята на самооценката в обучението също е проблем, който привлича вниманието на учените. Така например Джеръми Хармър свързва въпроса за автономията на учениците със самооценката. Той посочва, че ако насърчим учениците да обръщат внимание на собственото си учене, дори далеч от класната стая, ние им даваме мощен инструмент за бъдещо развитие (Harmer, 2001:102). Разглеждайки включването на самооценката в учебната дейност, Лин Камерън изброява няколко предимства: учениците разбират повече за процеса на обучение; подобрява се мотивацията им за по-активно участие в учебния процес; провокира се ученето извън класната стая; учителите опознават по-добре учениците си като индивиди; създават се равноправни отношения между учители и ученици (Cameron, 2001: 235 – 236).

От казаното до тук може да се заключи, че умението за самооценка играе важна роля при формирането на личността на човека, затова следва да се развива целенасочено в обучението.

Целта на изложението е въз основа на анализ на структурата на използвания в практиката учебен комплекс “Blue skies for Bulgaria for the 4th grade” и чрез конкретни примери от учебното му съдържание да се посочат някои от възможностите за развитие на уменията за самооценка в обучението по английски език като чужд на ученици от IV клас.

Учебният комплекс “Blue skies for Bulgaria” е едната от трите езикови системи, одобрени от Министерството на образованието и науката за работа в българските общообразователни училища (според Заповед № РД 09-39/16.01.2018 г. на министъра на образованието и науката, Приложение 1 – Списък на учебниците и учебните комплекти, които могат да се използват в системата на училищното образование за учебната 2018/2019 година). Системата е предназначена за деца, които изучават английски език като чужд в начален етап от образователния процес. Учебният комплекс за начална училищна възраст е разработен в три нива: първо ниво – за втори клас, второ ниво – за трети клас, и трето ниво – за четвърти клас. Третото ниво е в съответствие с учебния план и настоящата учебна програма за четвърти клас.

Материалът за четвърти клас по системата “Blue skies for Bulgaria” е структуриран и разпределен в 20 учебни единици (units). Всяка учебна единица се изучава в рамките на 3 или 4 учебни часа. За затвърждаване на материала учебният комплекс предоставя пет допълнителни преговорни учебни единици – по една на всеки четири изучени. Всяка преговорна учебна единица включва два урока за упражнение и система за самооценка “Now I can” (Вече мога). Системата за самооценка има за цел периодично да насочва вниманието на учениците към техните постижения, като по този начин способства за изграждането на компетентност за самостоятелно управление на учебния процес и за изграждане на положителна вътрешна мотивация у учениците (Holt, 2004: 10). Тя е съставена от пет упражнения, всяко от които е поместено във втория урок на преговорната учебна единица. Упражненията се изпълняват в края на урока. Във всяко от тях са изброени по осем умения, развивани през изучените четири учебни единици (фиг. 1), например: Count to 1000 (Да броя до 1000); Talk about the weather (Да говоря за времето); Read and understand stories (Да чета и разбирам истории). Учителят насочва вниманието на учениците към изученото учебно съдържание. Задачата им е да изброят формираните умения и да помислят за такива, които не са развити в достатъчна степен.

Пример от учебника “Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade”, четвърта преговорна учебна единица, след учебни единици 13 – 16, стр. 73, упр. 4 е даден във фигура 1.

4. Now I can.

You	can	run
You	aren't	running
You	can't	run
Are	you	running
Can't	you	run

- ☒ Talk about my home.
- ☒ Give and follow directions.
- ☒ Say how I travel.
- ☒ Talk about health.
- ☒ Talk about quantity of things.
- ☒ Talk about shapes.
- ☒ Describe people and things.
- ☒ Make different sentences.

Фигура 1. Изображение на упражнение 4, стр. 73 от учебника “Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade”

Изпълнение на задачата:

Вариант 1 – учителят прочита изброените умения и разяснява за какво се отнася всяко от тях. Учениците написват в тетрадките си „Now I can...“, прочитат отново самостоятелно, преценяват и писмено изброяват кои от дадените умения са формирани.

Вариант 2 – задачата се дава на работен лист (фиг. 2) за всеки ученик, като квадратчетата се оставят празни. Учителят прочита изброените умения и раз-

яснява за какво се отнася всяко от тях. Учениците трябва да прочетат отново, преценят и отбележат кои от дадените умения притежават.

Name.....	
Now I can...	
☐ Talk about my home	☐ Talk about quantity of things
☐ Give and follow directions	☐ Talk about shapes
☐ Say how I travel	☐ Describe people and things
☐ Talk about health	☐ Make different sentences

Фигура 2. Работен лист за самооценка

След изпълнение на задачата учителят прави проверка и проследява как са се самооценили учениците. Резултатите от самооценяването се обсъждат с целия клас.

Ето още някои техники за развитие на уменията за самооценка въз основа на учебното съдържание на учебника “Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade”.

1. Самооценка със знак/изображение

Описание. След изпълнение на упражнение в час на учениците се дава задача да самооценят как са се справили с упражнението, като нарикуват или напишат знак. Като използват тази техника, учениците биха могли да самооценят и цялостното си представяне в края на учебния час.

Варианти:

– емотикони (☺, ☹, ☹) – учениците рисуват емотикона усмихнат (в случай че са се справили), замислен – ако са преценили, че са изпълнили наполовина задачата, или намръщен (ако не са се справили);

– тикчета (✓✓✓ – без грешка, ✓✓ – изпълнена наполовина задача, ✓ – не изпълнена задача);

– звездички – ★★, ★★, ★ или дадени три звездички ☆☆☆, учениците трябва да оцветят съответния брой в зависимост от това как самооценяват работата си);

– слънце, облак и светкавица – учениците рисуват слънце (без грешка), облак (изпълнена наполовина задача) и гръмотевица (неизпълнена задача).

Честота на използване:

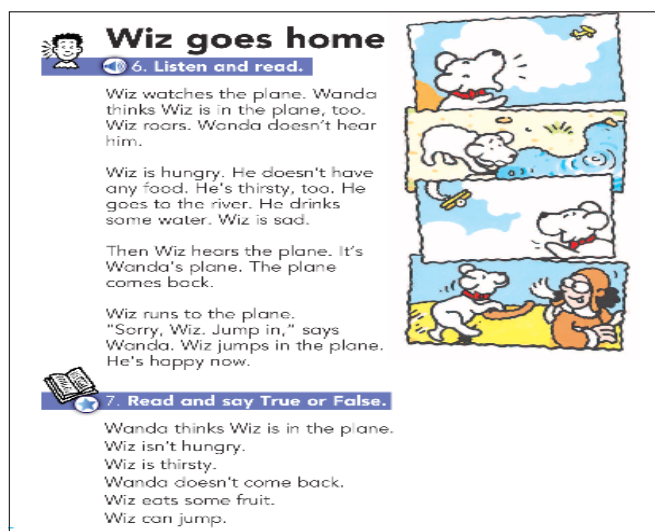
– по време на урока;

– в края на учебния час.

Обратна връзка (начин на проверка на изпълнението на задачата за самооценка). Учителят наблюдава внимателно изпълнението на задачата и първоначалното самооценяване на учениците. В случай че забележи значително несъответствие между самооценката на ученика и традиционните му постижения, учителят насочва вниманието на ученика към по-внимателен преглед на изпълнението на задачата и към повторна самооценка. Веднъж на една-две седмици учителят прави

проверка на тетрадките на учениците и сравнява първоначалната самооценка на упражненията с повторната. При констатиране на значително разминаване между първата и втората самооценка учителят предприема индивидуална работа с ученика при следващи задачи за самооценяване с цел насочване на вниманието му към конкретните изисквания на поставената в урока задача и свършената от него работа. На етапа за обратна връзка може да се приложи и предложената от П. Кънева стратегия – партньорите, работили заедно за изпълнение на дадена задача, да се контролират помежду си: „работата по двойки и в групи в час... да се използва като начин за взаимна проверка и корекция на резултата от дейността (партньорите в двойката или участниците в групата се контролират взаимно) и само в случаи на открити грешки да се търси намесата на учителя“ (Kaneva, 2012: 125).

Пример за прилагане на техниката при изпълнение на упражнение от учебника “Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade” – страница 30, упражнение 7, е даден във фигура 3.



Wiz goes home

6. Listen and read.

Wiz watches the plane. Wanda thinks Wiz is in the plane, too. Wiz roars. Wanda doesn't hear him.

Wiz is hungry. He doesn't have any food. He's thirsty, too. He goes to the river. He drinks some water. Wiz is sad.

Then Wiz hears the plane. It's Wanda's plane. The plane comes back.

Wiz runs to the plane. "Sorry, Wiz. Jump in," says Wanda. Wiz jumps in the plane. He's happy now.

7. Read and say True or False.

Wanda thinks Wiz is in the plane.
Wiz isn't hungry.
Wiz is thirsty.
Wanda doesn't come back.
Wiz eats some fruit.
Wiz can jump.

Фигура 3. Изображение на урочната страница – стр. 30 от учебника “Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade”

1. Учителят дава инструкция: *Read the text again and say: True or False.* (Прочетете текста отново и преценете верни или грешни са изреченията). Учениците прочитат текста от упражнение 6 и отбелязват в тетрадките си дали всяко изречение е вярно, или грешно (фиг. 3).

2. След като приключат с изпълнението на упражнението, учителят дава задача на учениците да помислят и да преценят колко от изреченията са отбелязали

правилно. Предварително на дъската са нарисувани или залепени изображения на слънце, облак и светкавица. Ако учениците са отбелязали пет или шест изречения правилно, те трябва да нарисуват слънце, ако са успели да отбележат две, три или четири изречения – да нарисуват облак, в случай че са отбелязали само едно или не са отбелязали нито едно изречение – да нарисуват светкавица.

3. Проверка на упражнението заедно с учителя. Учителят дава инструкция: *Let's check* (Да направим проверка). Ученик прочита изречение и казва какво е отбелязал. Учителят обсъжда с класа верен или грешен е отговорът, записва верния отговор на дъската и приканва всички, които са допуснали грешка, да я поправят.

4. След проверката на учениците се дава задача да се самооценят повторно и да нарисуват слънце, облак или гръмотевица в зависимост от това как в действителност са се справили с изпълнението на упражнението.

5. Сравнение между първата и втората самооценка.

6. Извод – учителят проверява и проследява има ли разлика между първата и втората самооценка на учениците. Резултатите се обсъждат с целия клас.

2. Чеклист (Checklist) по идея на Natalie Regier, (Regier, 2012)¹⁾

Описание. Техниката е подходяща за прилагане след упражнения, свързани с писане на кратък текст, а също така и след попълване на тест, преди тестът да се предаде на учителя за проверка. Чеклистът съдържа критерии/показатели, графа за самооценка и графа за оценка. Учениците трябва да самооценят постиженията си по дадените критерии/показатели, като за всеки един напишат количествена оценка (от 2 до 6) или поставят знак.

Варианти:

1. Чеклист, подходящ за самооценяване след задача за писане на кратък текст (фиг. 4).

Name.....		
	Student	Teacher
Well organized text	6 /☺	4 /☺
Correct spelling		
Correct punctuation		
Enough sentences		
Etc.		

Фигура. 4. Чеклист за самооценка – вариант 1

2. Чеклист, подходящ за самооценяване след попълване на тест (фиг. 5).

Name.....		
	Student	Teacher
Ex. 1 – Listen and tick	6 /☺	4 /☺
Ex. 2 – Read and answer		

Ex. 3 – Write sentences		
Etc.		

Фигура 5. Чеклист за самооценка – вариант 2

Честота на използване:

- по време на урока;
- след попълване на тест.

Обратна връзка (начин на проверка на изпълнението на задачата за самооценка). Учителят проверява изпълнението на поставената задача (попълнения тест) и след знака за самооценка поставя знак или оценка, отразяваща реалното постижение. При констатиране на значително разминаване между самооценката на ученика и оценката от учителя се предприема индивидуална работа с ученика при следващи задачи за самооценяване с цел насочване на вниманието му към конкретните изисквания на поставената в урока задача и свършената от него работа.

Пример за прилагане на техниката при изпълнение на упражнение от учебника „Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade“ – страница 83, заглавие на урока “A story: Happy birthday” е даден във фигура 6.



Фигура 6. Изображение на урочната страница – стр. 83 от учебника “Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade”

1. След приключване на работата по текста (фиг. 6) учителят дава задача на учениците да напишат кратък текст за рождения си ден. На дъската са написани помощни въпроси: What did you do on your birthday? (Как прекара рождения си ден?); Did you have a party? (Имаше ли парти?); Did you invite many friends? (Беше ли поканил много приятели?); What did you eat? (Какво ядохте?); What did you drink? (Какво пихте?); Did you have many presents? (Имаше ли много подаръци?).

2. След като изпълнят задачата за писане, учителят раздава на всеки ученик чеклист (фиг. 7) за самооценка и обяснява същността на критериите. Ученикът трябва да напише количествена самооценка срещу всеки критерий.

Name.....		
	Student	Teacher
Well organized text		
Correct spelling		
Correct punctuation		
Answers to all questions		

Фигура 7. Чеклист за самооценка

3. Проверка на изпълнението на задачата и коригиране на допуснати грешки от учителя.

4. Вписване на оценки срещу всеки критерий от учителя.

5. Сравнение от ученика на самооценката и оценката на учителя.

6. Извод – учителят обсъжда с целия клас резултатите от самооценяването и оценяването.

3. „*A star and a wish*“ (*Звезда и желание*) – наблюдавана практика в естонското средно училище „Tallinna Tõnismäe Reaalkool“, гр. Талин, Естония.

Описание. На учениците се раздава работен лист (фиг. 8) с изображения на звезда и луна. Тяхната задача е срещу изображението на звезда да напишат умение, с което са се справили отлично през изминалия урок (уроци), а срещу изображението на луна да отбележат умение, върху което трябва да работят още, за да го развият.

A star and a wish	
STAR	Here is what you did well
☆	_____
WISH	Keep working on ...
☾	_____

Фигура 8. Работен лист за самооценка

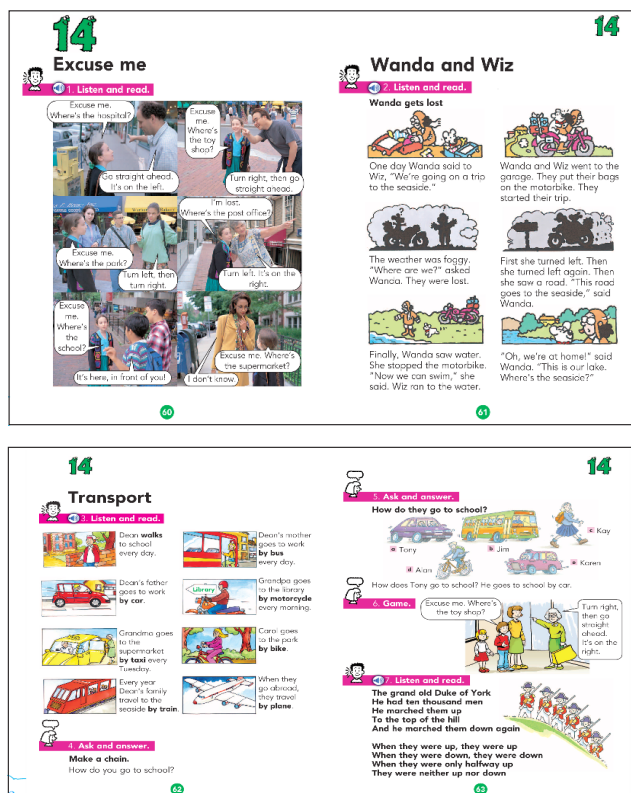
Честота на използване:

– в края на урок;

– в края на учебна единица.

Обратна връзка (начин на проверка на изпълнението на задачата за самооценка от учителя). Учителят наблюдава изпълнението на задачата. При необходимост подпомага работата с насочващи въпроси.

Пример за прилагане на техниката в края на учебна единица от учебника "Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade" – учебна единица 14, страници 60 – 63, е даден във фигура 9.



Фигура 9. Изображение на урочните страници – стр. 60 – 63 от учебника "Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade"

Учебната единица се разглежда в рамките на 4 урока (фиг. 9). В края на последния, четвърти урок, учителят насочва вниманието на учениците към изучения учебен материал и прави кратко обобщение на учебната единица. След това дава на учениците работен лист за самооценка и обяснява какво се изисква от тях – срещу изображението на звезда да напишат умение, с което са се справили отлично през изминалите уроци, а срещу изображението на луна да отбележат умение, върху което трябва да работят още, за да го развият. След изпълнението на задачата за самооценка учителят събира всички работни листове и обсъжда резултатите от самооценяването с целия клас.

Това са само някои от многото възможности за развитие на уменията за самооценка по английски език като чужд в IV клас. Предложените техники са част от експериментален модел, чиято ефективност предстои да бъде изпробвана през учебната 2018/2019 година с ученици, изучаващи английски език като чужд в четвърти клас.

БЕЛЕЖКИ

1. Regier, N. (2012). 60 formative assessment strategies: Focus on student learning-instructional strategies series. Regier Educational Resources.

ЛИТЕРАТУРА

- Branden, N. (2001). *The six pillars of self-esteem*. New York: Bantam Books.
- Василева, Е. (2004). *Съвременното начално училище – реалност и предизвикателства*. София: Св. Климент Охридски.
- Cameron, L. (2001) *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge. UK: Cambridge University Press.
- Harmer, J. (2001). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Educational Longman.
- Holt, R. (2004). *Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade*. Harlow: Pearson Educational Longman.
- Holt, R. (2004) *Blue skies for Bulgaria. Teacher's book for the 4th grade*. Harlow: Pearson Educational Longman.
- Кънева, П. (2012). *Английският правопис в начална училищна възраст*. Велико Търново: Астарта.
- McMillan, J.H. & Hearn, J. (2008). Student self-assessment: The key to stronger student motivation and higher achievement. *Educational Horizons*, 87, 40 – 49.
- Николов, П., Александрова, Н. & Кръстев, Л. (1993). *Педагогическа психология*. София: Веда Словена, 66.
- Спиркин, А. Г. (1972). *Сознание и самосознание*. Москва: Издательство политической литературы, 149].
- Шопов, Т., Софрониева, Е. (2018). *Всичко да става за поука. Проучване на факторите, влияещи за успешното учене на втори език*. София: Климент Охридски.

REFERENCES

- Branden, N. (2001). *The six pillars of self-esteem*. New York: Bantam Books.
- Cameron, L. (2001) *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge. UK: Cambridge University Press.

- Harmer, J. (2001). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Pearson Educational Longman.
- Holt, R. (2004). *Blue Skies for Bulgaria for the 4th grade*. Harlow: Pearson Educational Longman.
- Holt, R. (2004) *Blue skies for Bulgaria. Teacher's book for the 4th grade*. Harlow: Pearson Educational Longman.
- Kaneva, P. (2012). *Angliiskiat pravopis v nachalna uchilishtna vazrast*. Veliko Tarnovo: Astarta.
- McMillan, J.H. & Hearn, J. (2008). Student self-assessment: The key to stronger student motivation and higher achievement. *Educational Horizons*, 87, 40 – 49.
- Nikolov, P., Alexandrova, N & Krastev, L. (1993). *Pedagogicheska psihologia*. Sofia: Veda Slovena.
- Spirkin, A. G. (1972). *Soznanie i samosoznanie*. Moskva: Izdatelstvo politicheskoi literaturi.
- Shopov, T. & Sofronieva, E. (2018). *Vsichko da stave za pouka. Prouchvane na faktorite, vliaeshti za uspeshtoto uchene na втори език*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.
- Vasileva, E. (2004). *Savremennoto nachalno uchilishte – realnost i predizvikatelstva*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.

DEVELOPING STUDENTS' SELF-ASSESSMENT SKILLS IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Abstract. The paper reviews the importance of self-esteem in shaping the identity of a person, as well as the role of self – assessment in students' learning. The paper also presents some options for developing students' self-assessment skills in the coursebook "Blue skies for Bulgaria for the 4th grade", based on an analysis of the structure of the coursebook and through concrete examples of its content. The proposed techniques are part of an experimental model whose effectiveness will be tested during the school year 2018/2019 with students studying English as a foreigner in the fourth grade.

Keywords: self-assessment; the importance of self-assessment; the role of the self-assessment in students' learning; self-assessing EFL skills

✉ **Ms. Irena Pencheva, PhD student**

Department of Primary Education

Faculty of Pedagogy

University of Veliko Tarnovo "St. Cyril and St. Methodius"

Veliko Tarnovo, Bulgaria

E-mail: iren86@abv.bg